

Z doświadczeń zagranicznych

Halina Polijaniuk
Bankowy Fundusz Gwarancyjny

SYSTEMY GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

Działalność banków i innych instytucji finansowych z natury swej narażona jest na różnego rodzaju ryzyko. Dlatego we wszystkich krajach tworzy się wiele rozwiązań chroniących system finansowy przed destabilizacją. Ważną rolę odgrywa wśród nich system gwarantowania depozytów.

Pierwszy system gwarancyjny powstał w Stanach Zjednoczonych w 1933 roku w odpowiedzi na wydarzenia Wielkiego Kryzysu. Następne zaczęły pojawiać się dopiero w latach 60. – w Europie powstał wtedy niemiecki dobrowolny system gwarantowania depozytów (1966). W kolejnej dekadzie utworzono systemy gwarancyjne w Finlandii (1970), Belgii (1974), Hiszpanii (1977), Austrii (1979), Holandii (1979) i Wielkiej Brytanii (1979). W latach 80., nękanych licznymi kryzysami bankowymi na całym świecie, przybyło aż 19 nowych systemów, a w tym we Francji (1980), Danii (1987), Włoszech (1987) i Irlandii (1987). Największe zmiany dokonały się jednak po 1990 roku – powstało wtedy kolejnych 31 systemów gwarancyjnych, m.in. w Szwecji (1992), Grecji (1995) oraz w 9 krajach przechodzących transformację ustrojową. Po ukazaniu się dyrektywy Unii Europejskiej 94/19/EEC w sprawie systemów gwarantowania wkładów kraje unijne rozpoczęły proces dostosowywania swoich systemów gwarancyjnych do jej wymogów.

Systemy gwarantowania depozytów w poszczególnych krajach¹⁾

AUSTRIA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Austriacki System Gwarantowania Depozytów powstał w 1979 roku, a w 1996 roku dostosowano go do wymogów dyrektywy Unii Europejskiej.

Bezpieczny Bank

Obecnie działa w Austrii pięć podsystemów gwarancyjnych. Chronią one depozyty klientów banków komercyjnych, kas oszczędnościowych, banków hipotecznych oraz dwóch rodzajów banków spółdzielczych.

Od 1 stycznia 1999 roku wysokość gwarancji wynosi 20.000 euro (ok. 275.000 ATS). Do tej wysokości w 100% są gwarantowane depozyty osób fizycznych, pozostałe – w 90%.

❖ **Przynależność do systemu**

Przynależność do systemu jest obowiązkowa dla wszystkich austriackich instytucji kredytowych, które otrzymały licencję na przyjmowanie depozytów. Działające w Austrii filie banków z krajów Unii Europejskiej mogą do niego przystąpić na zasadach dobrowolności. Natomiast filie banków z krajów nie-unijnych są zobowiązane do przystąpienia w tym przypadku, gdy ich system rodzimy nie jest systemem ekwiwalentnym w stosunku do austriackiego. To, w którym podsystemie gwarancyjnym będą uczestniczyć filie banków zarówno z krajów Unii, jak i spoza niej, zależy od prawnego charakteru banku-matki.

Wymienione podsystemy gwarancyjne działają niezależnie od odpowiadających im stowarzyszeń banków.

❖ **Zarządzanie systemem**

Austriacki system gwarancyjny ma prywatną administrację. Jeden z podsystemów ma zarząd w formie spółki akcyjnej, pozostałe – w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Członkowie zarządu systemu wybierani są na walnych zgromadzeniach stowarzyszeń poszczególnych banków.

❖ **Finansowanie systemu**

System austriacki jest systemem *ex post*, co oznacza, że instytucje członkowskie wnoszą opłaty jedynie w przypadku ogłoszenia niewypłacalności któregoś z banków.

W sytuacji konieczności dokonania wypłat dla deponentów banku należącego do danego podsystemu, każdy bank członkowski jest zobowiązany wnieść swój wkład ustalany na podstawie relacji zgromadzonych w nim depozytów gwarantowanych do depozytów gwarantowanych ogółem w podsystemie według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego ten, w którym nastąpiła upadłość. W celu wyliczenia proporcjonalnych opłat banki członkowskie dostarczają wszelkich niezbędnych do tego danych. Wielkość opłat nie zależy od ryzyka związanego z działalnością danego banku.

Jeżeli dany podsystem nie jest w stanie sam zgromadzić wymaganych funduszy, członkowie pozostali są zobligowani do wniesienia proporcjonalnych opłat pokrywających brakującą kwotę. Jeżeli wszystkie podsystemy łącznie nie zapewnią środków na wypłaty dla deponentów, to członkowie podsystemu, w którym nastąpiła upadłość, są zobowiązani do pozyskania funduszy bezpośrednio na rynku drogą emisji obligacji (skryptów dłużnych). Obligacje te uzyskują gwarancje ministerstwa finansów.

Z doświadczeń zagranicznych

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

W ramach podsystemów gwarancyjnych mogą być podejmowane interwencje w następujących sytuacjach:

- w stosunku do instytucji członkowskiej wszczęto postępowanie upadłościowe,
- wyznaczono oficjalnego likwidatora banku członkowskiego,
- odpowiednie władze państwa należące do Unii Europejskiej, z którego pochodzi instytucja kredytowa dobrowolnie uczestnicząca w austriackim systemie gwarancyjnym, wystosowały oświadczenie o niedostępności wkładów.

Ponadto na mocy zawartego uprzednio porozumienia pomiędzy wszystkimi członkami danego podsystemu możliwe jest udzielanie pomocy instytucji przechodzącej kryzys w celu reorganizacji jej struktury.

Wszystkie podsystemy składające się na austriacki system gwarancyjny zobowiązane są do wzajemnej współpracy w ramach systemu wczesnego ostrzegania, a także do wymiany niezbędnej w tym względzie informacji.

Każdy podsystem ma obowiązek składania rocznych sprawozdań do ministerstwa finansów i Narodowego Banku Austrii nie później niż sześć miesięcy po zakończeniu swojego roku finansowego oraz do niezwłocznego informowania ministra finansów w przypadku wykluczenia któregoś ze swoich członków.

BELGIA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Belgijski Fundusz Gwarancyjny powstał w 1974 roku. W 1994 roku uchwalono ustawę, w której przyjęto zalecenia dyrektywy 94/19/EEC w sprawie systemów gwarantowania wkładów. Ustawa ta weszła w życie w styczniu następnego roku; zgodnie z nią, istniejące poprzednio rozwiązania gwarancyjne zastąpiono jednym systemem gwarantowania depozytów.

Kolejna ważna zmiana nastąpiła w 1998 roku: na mocy ustawy z dnia 17 grudnia tego roku zlikwidowano istniejący do tej pory Institut de Reescompte et de Garantie (*IRG*) i ustanowiono jedną instytucję gwarancyjną dla deponentów i inwestorów (*Fonds de Protection des Depots et des Instruments Financiers – FIF*). Utworzenie tej instytucji było efektem dostosowania się do zaleceń dyrektywy 97/9/EU z dnia 3 marca 1997 roku.

Obecnie obowiązujący w Belgii system gwarancyjny rozpoczął swoją działalność 30 kwietnia 1999 roku.

Od 1 stycznia 2000 roku wysokość gwarancji wynosi 20.000 euro na jednego deponenta.

❖ Przynależność do systemu

Przynależność do systemu jest obowiązkowa dla instytucji kredytowych i finansowych.

Bezpieczny Bank

Filie banków z krajów Unii Europejskiej mogą do niego przystąpić na zasadach dobrowolności. Natomiast filie banków z krajów nie-unijnych są zobowiązane do przystąpienia w tym przypadku, gdy ich system rodzimy nie jest systemem ekwiwalentnym w stosunku do belgijskiego.

❖ Zarządzanie systemem

Instytucja gwarancyjna w Belgii ma charakter korporacji publicznej z mieszaną (prywatno-publiczną) administracją. Kieruje nią zarząd złożony z przewodniczącego i 11 członków: 5 mianuje król, 4 reprezentuje instytucje kredytowe uczestniczące w systemie, a 2 – instytucje finansowe.

❖ Finansowanie systemu

System belgijski jest systemem ex ante. Jego finansowanie opiera się na corocznych opłatach wnoszonych przez instytucje członkowskie. Środki pozostałe z roku poprzedniego powiększają fundusz roku następnego.

Członkowie systemu uiszczają składki roczne w wysokości 0,02% wartości gwarantowanych depozytów. Wielkość składek nie zależy od ryzyka. W przypadku niedoboru środków niezbędnych do podjęcia interwencji przez FIF, zarząd ma prawo podnieść opłaty do wysokości 0,04%. Poza składkami nie ma żadnych innych źródeł finansowania systemu.

W Belgii określono tzw. bezpieczny (pożądany) poziom funduszu gwarancyjnego. Jest to taki poziom, który – według przewidywań – pozwala osiągnąć i utrzymać płynność finansową w systemie gwarancyjnym. Ustalono go na poziomie 0,5% wartości gwarantowanych depozytów ogółem w systemie. W 1998 roku jego faktyczna wielkość wyniosła połowę wielkości uznanej za bezpieczną.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Zanim nastąpiła ostatnia reorganizacja systemu (grudzień 1998 roku), w zakres działalności instytucji gwarancyjnej (IRG) wchodziły dwójakiego rodzaju działania:

- związane z realizacją wypłat,
- prewencyjne – różne sposoby udzielania pomocy będącym w kłopotach instytucjom członkowskim (wspomaganie procesów restrukturyzacyjnych, transferowanie ich aktywów i pasywów do innej instytucji). Wspierane finansowo banki gromadziły fundusze przeznaczone na działalność pomocową na specjalnych rachunkach o nazwie „IRG”.

Podczas gdy procedura wypłat dla deponentów była ściśle regulowana przepisami, to w kwestii działań prewencyjno-pomocowych dopuszczono większą elastyczność. Decyzje o podjęciu takich działań podejmowała rada złożona z przedstawicieli banków-członków systemu, którzy uzyskali oficjalną akceptację IRG. Natomiast w obecnie obowiązującym systemie gwarancyjnym działalność instytucji gwarantującej depozyty, czyli FIF, została ustawowo ograniczona tylko do procedury wypłat dla deponentów.

DANIA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Duński system gwarantowania depozytów powstał w 1987 roku, a w 1995 roku zmodyfikowano jego zasady działania zgodnie z wymogami dyrektywy Unii Europejskiej. W czerwcu 1998 roku – w konsekwencji przyjęcia dyrektywy 97/9/EU z marca 1997 roku w sprawie funduszy gwarancyjnych dla inwestorów – wprowadzono kolejną istotną zmianę w ustawie o Duńskim Funduszu Gwarancyjnym. Weszła ona w życie z dniem 15 października 1998 roku i polegała na objęciu jednym systemem gwarancyjnym zarówno deponentów, jak i inwestorów.

Obecnie wysokość gwarancji wynosi 300.000 DKK (ok. 40.045 euro).

❖ Przynależność do systemu

System gwarancyjny obejmuje wszystkie instytucje kredytowe działające w Danii. Pod koniec 1998 roku były to: 194 banki, 10 hipotecznych instytucji kredytowych i 31 brokerów giełdowych należących do systemu.

❖ Zarządzanie systemem

Duński Fundusz Gwarancyjny jest prywatną niezależną instytucją. Administrowanie funduszem ma charakter prywatno-publiczny. Zarząd jest nominowany przez ministra gospodarki i w jego skład wchodzi eksperci z dziedziny prawa, księgowości i ekonomii, a także przedstawiciele instytucji członkowskich. Na mocy specjalnego porozumienia Duński Bank Centralny sprawuje ogólną kontrolę nad systemem.

❖ Finansowanie systemu

System jest finansowany ex ante przez instytucje członkowskie, które wnoszą coroczne opłaty. Fundusz może również zaciągać pożyczki bezpośrednio od rządu.

Na mocy ustawy z 1998 roku władze nadzoru finansowego po konsultacji z Duńskim Bankiem Centralnym ustalają wysokość składek płaconych przez członków systemu.

Składki te mogą wynosić nie więcej niż 0,2% ogółu depozytów gwarantowanych zgromadzonych w danym banku i nie zależą od ryzyka.

Wielkość środków zgromadzonych w funduszu na ochronę depozytów nie może być niższa niż 3,2 mld koron duńskich, a z tego 25% musi być przechowywana w gotówce. Jeżeli fundusz ochrony środków gwarantowanych przekroczy 3,2 mld duńskich koron, nie pobiera się nowych opłat. Tak stało się w 1999 roku, ponieważ na koniec roku finansowego 1998 zgromadzono 3,214 mld DKK. Za zgodą władz nadzoru finansowego nadwyżka środków może być zwrócona instytucjom członkowskim proporcjonalnie do ich udziału w wielkości gwarantowanych depozytów ogółem.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Uczestnicy systemu gwarancyjnego są zobowiązani do dostarczania odpowiednich informacji zarządowi funduszu oraz władzom nadzoru. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w przekazanych danych oraz innych uchybień prawnych, władze Duńskiego Funduszu Gwarancyjnego mają prawo nałożyć na dany bank sankcje.

Do 1994 roku fundusz dokonywał jedynie wypłat gwarantowanych depozytów. W następstwie przyznanych mu w tym roku uprawnień, fundusz może uczestniczyć w tzw. operacjach zakupu i przywrócenia (*Purchase and Assumption*) aktywów i zobowiązań banku, który upadł. Od 1994 roku fundusz czterokrotnie angażował się w tego typu operacje, wszystkie dotyczyły małych i bardzo małych instytucji kredytowych. Tylko w jednym przypadku doszło do przejęcia banku w trudnej sytuacji przez bank „zdrowy”.

Wszystkie operacyjne i finansowe decyzje Duńskiego Funduszu Gwarancyjnego wymagają zatwierdzenia przez władze nadzoru bankowego.

FINLANDIA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

System gwarantowania depozytów powstał w Finlandii w 1970 roku, ale w obecnym kształcie – uwzględniającym wymogi dyrektywy Unii Europejskiej 94/19/EEC – istnieje od stycznia 1998 roku.

Depozyty są gwarantowane maksymalnie do wysokości 150.000 marek fińskich (ok. 25.000 euro).

❖ Przynależność do systemu

Wszystkie instytucje w Finlandii przyjmujące depozyty są zobowiązane należeć do systemu gwarancyjnego.

❖ Zarządzanie systemem

Systemem kieruje Fiński Fundusz Gwarantowania Depozytów (*Talletussuojarahasto*). Jest to instytucja z prywatną administracją, w której zarządzie zasiadają przedstawiciele banków należących do systemu. Rząd ma prawo nominować do zarządu swojego reprezentanta, gdy fundusz uzyskał państwową pożyczkę.

❖ Finansowanie systemu

Środki na finansowanie systemu pochodzą z opłat wnoszonych corocznie przez banki (ex ante). W przypadku wystąpienia niedoboru środków fundusz może bez ograniczeń zaciągać pożyczki na rynku kapitałowym.

Ustalona wysokość opłaty rocznej wymaga zatwierdzenia przez władze nadzoru finansowego.

Z doświadczeń zagranicznych

Składka płacona przez uczestników systemu gwarancyjnego składa się z dwóch części:

- stałej – 0,05% wartości gwarantowanych depozytów w danym banku,
- zmiennej – nie więcej niż 0,25% wartości gwarantowanych depozytów w danym banku. Jej wysokość zależy od współczynnika wypłacalności danego banku; im wyższy współczynnik, tym mniejsza zmienna część składki.

W Finlandii przyjęto bezpieczny poziom funduszu jako 2% wartości depozytów gwarantowanych ogółem w systemie bankowym. Przy założeniu braku wypłat dla deponentów, oczekuje się, że wielkość ta zostanie osiągnięta w ciągu 10–15 lat.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Wypłaty dla deponentów są jedynym rodzajem działań, które na rzecz deponentów może podejmować fundusz. Inne formy działań wymagają decyzji ministra finansów i władz nadzoru bankowego.

Dla zapewnienia płynności, zgromadzone środki fundusz inwestuje w bezpieczne operacje, głównie w papiery skarbowe. Pewną ich część, nie więcej jednak niż 25%, Fiński Fundusz Gwarantowania Depozytów może ulokować w nieruchomościach.

FRANCJA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Francuski system gwarancyjny powstał w 1980 roku. Składał się z kilku podsystemów kierowanych przez określone grupy (stowarzyszenia) banków, m.in. przez Francuski Związek Banków (*Association Française de Banques – AFB*). Administracja systemem miała charakter prywatny.

Przynależność do systemu była obowiązkowa dla wszystkich instytucji będących w świetle prawa francuskiego bankami. Banki wносиły opłaty ex post, to znaczy tylko w przypadku upadłości któregoś z członków systemu.

W takiej postaci system gwarancyjny funkcjonował do połowy 1999 roku. Na mocy ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku – harmonizującej prawo francuskie z postanowieniami dyrektywy 97/9/EU – powstał jednolity system gwarancyjny dla deponentów i inwestorów, finansowany ex ante przez instytucje członkowskie.

Maksymalna wysokość gwarancji w systemie francuskim wynosi 400.000 franków (ok. 61.000 euro).

❖ Przynależność do systemu

Do systemu gwarantowania depozytów obowiązkowo należą wszystkie instytucje kredytowe. Inaczej jest w przypadku systemu gwarancyjnego dla inwestorów: uczestnictwo w nim instytucji finansowych nie jest automatyczne. Do systemu należą tylko te, które uzyskały autoryzację *Conseil des Marchés Financiers*. Są to autoryzowane fundusze inwestycyjne i powiernicze, które lokują środki pieniężne zebrane publicznie w papiery wartościowe.

❖ Zarządzanie systemem

Nowy system ma prywatną administrację. Kieruje nim zarząd nadzorowany przez specjalną komisję złożoną z dwunastu przedstawicieli instytucji należących do systemu. Do zadań komisji należy też nominowanie prezesa i członków zarządu.

❖ Finansowanie systemu

W systemie obowiązującym do połowy 1999 roku banki wносиły opłaty tylko w przypadku upadłości jednego z nich. Opłaty te składały się z dwóch części:

- niezależnej od wielkości banku, wynoszącej 0,1% kosztów poniesionych przez system na interwencję, ale nie więcej niż 200.000 franków francuskich,
- zależnej od wielkości banku, liczonej w odniesieniu do 1/9 depozytów ogółem w systemie i 1/3 kredytów udzielonych przez wszystkie banki.

Jeżeli sytuacja tego wymagała, na bieżącą interwencję systemu mogły być wykorzystane środki pozostałe z dwóch ostatnich lat lub też istniała możliwość zobligowania banków do wcześniejszej wpłaty składek za dwa najbliższe lata. Obecny system, w przeciwieństwie do poprzedniego, finansowany jest *ex ante*. Członkowie systemu mają obowiązek wnosić coroczne opłaty. Przy kalkulacji wysokości opłat uwzględnia się ryzyko, jakie stwarza dla systemu działalność danej instytucji członkowskiej. Wielkość składek zależy od współczynnika wypłacalności i rentowności działalności operacyjnej.

Ponadto w momencie powołania nowego systemu jego członkowie zostali zobowiązani do utworzenia funduszu założycielskiego – na wypadek ewentualnych upadłości w pierwszym roku działania nowego systemu – w postaci papierów wartościowych (certyfikatów) danego stowarzyszenia, subskrybowanych przez instytucje doń należące. Certyfikaty te w następnych latach mogą stanowić dodatkowe źródło finansowania systemu, gdyby środki uzyskane z rocznych opłat okazały się niewystarczające do przeprowadzenia interwencji. Certyfikaty wykorzystane przez system traktowane są tak jak składki wnoszone przez instytucje członkowskie, natomiast nie wykorzystane – jak normalna inwestycja. Zwrot certyfikatów następuje tylko w przypadku, gdy instytucja przyjmująca depozyty (lub instytucja finansowa) straci autoryzację. Wykluczenie jej z systemu oznacza anulowanie certyfikatów, natomiast wpłacone przez nią kwoty nie podlegają zwrotowi i nadal zasilają fundusz systemu gwarantowania.

Wkład instytucji finansowych w postaci certyfikatów w tworzenie funduszu nowego systemu był większy niż wkład instytucji kredytowych, ponieważ te ostatnie należały już do systemu gwarancyjnego.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Zgodnie z nową ustawą, w przypadku stwierdzenia niewypłacalności któregoś z członków systemu uruchamianie procedury wypłat dla deponentów może odbywać się na zasadzie działania:

Z doświadczeń zagranicznych

- obligatoryjnego – jedynie na wniosek nadzoru bankowego stwierdzający, że dana instytucja kredytowa (finansowa) nie jest w stanie w ciągu 21 dni wypłacić swoim klientom depozytów,
- opcyjnego – jeżeli w opinii nadzoru bankowego istnieje ryzyko, że dany bank mógłby w przyszłości nie wypłacić depozytów. W tym przypadku jednak władze systemu mogą odmówić podjęcia się interwencji.

GRECJA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Grecki Fundusz Gwarantowania Depozytów został założony w 1995 roku na mocy ustawy zgodnej z przepisami dyrektywy 94/19/EEC.

Wysokość gwarancji wynosi 20.000 euro.

❖ Przynależność do systemu

Do systemu mają obowiązek należeć wszystkie banki greckie, a także działające na terenie Grecji instytucje finansowe z krajów spoza Unii Europejskiej, których rodzimy system gwarancyjny nie jest ekwiwalentny w stosunku do greckiego. Obecnie system obejmuje 32 banki.

❖ Zarządzanie systemem

Grecki Fundusz Gwarantowania Depozytów jest instytucją prywatną, nadzorowaną przez ministra gospodarki. Do 2000 r. wspólną administrację sprawował nad nim bank centralny, Związek Banków Greckich i minister finansów. Obecnie kierowanie funduszem spoczywa wyłącznie na Związku Banków Greckich.

❖ Finansowanie systemu

System (ex ante) finansowany jest z kilku źródeł:

- coroczne składki członków,
- opłaty dodatkowe (w razie potrzeby),
- przychody uzyskane z egzekucji roszczeń,
- pożyczki od uczestników systemu lub z innych źródeł;
- wkład nowych członków systemu.

Roczna opłata wnoszona jest w dwóch ratach co pół roku. Wysokość składek wlicza się na podstawie skali regresywnej, a wielkością bazową są depozyty ogółem. W 1998 roku obowiązywała skala przedstawiona w tabeli:

Wartość depozytów (w mld drachm)	Składka (w %)
0–68	0,1250
68–340	0,1200
340–1013	0,1175
1013–2365	0,0205
powyżej 2365	0,0025

Bezpieczny Bank

W szczególnych sytuacjach istnieje możliwość zwiększenia opłaty rocznej maksymalnie do trzykrotnej jej wysokości.

Fundusze stanowiące 20% wniesionej przez banki opłaty są inwestowane w rządowe obligacje o terminie płatności nie dłuższym niż 12 miesięcy. Pozostałe 80% trzymane jest na rachunkach terminowych funduszu w bankach należących do systemu. Oprocentowanie tych rachunków równe jest oprocentowaniu 3-miesięcznych bonów skarbowych Republiki Greckiej.

Nowi członkowie systemu oraz instytucje kredytowe spoza Unii Europejskiej są zobowiązane wnieść – oprócz corocznej opłaty – opłatę wstępną wyliczoną na podstawie wielkości nagromadzonych w funduszu środków pomnożonych przez stosunek funduszy własnych danej instytucji do sumy funduszy własnych wszystkich aktualnych członków systemu. Opłata ta może być wniesiona w sześciu półrocznych latach rozłożonych na okres trzech lat.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Jedyną formą działalności Greckiego Funduszu Gwarantowania Depozytów jest wypłata środków dla deponentów. Zasady i warunki jej dokonywania są zgodne z ustaleniami dyrektywy Unii Europejskiej 94/19/EEC.

Od chwili powołania funduszu nastąpiła tylko jedna interwencja.

HISZPANIA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Na hiszpański system gwarancyjny składają się trzy fundusze:

- Gwarancyjny Fundusz Depozytów w Instytucjach Bankowych (*Fondo de Garantia de Depositos en Establecimientos Bancarios – FGDEB*), który powstał w 1977 roku,
- Gwarancyjny Fundusz Depozytów w Kasach Oszczędnościowych (*Fondo de Garantia de Depositos en Cajas de Ahorros – FGDCA*) utworzony w 1980 roku,
- Gwarancyjny Fundusz Depozytów w Spółdzielniach Kredytowych (*Fondo de Garantia de Depositos en las Cooperativas de Credito – FGDC*) działający od 1982 roku.

W latach 1995–1996 dokonywała się harmonizacja hiszpańskich rozwiązań gwarancyjnych z zaleceniami dyrektywy Unii Europejskiej 94/19/EEC.

Od 1 stycznia 2000 roku gwarancje wynoszą 20.000 euro na jednego deponenta.

❖ Przynależność do systemu

Każda z instytucji kredytowych wymieniona w rejestrach Banku Hiszpanii ma obowiązek należeć do odpowiedniego dla niej gwarancyjnego funduszu depozytów. Do oddziałów instytucji zagranicznych stosują się następujące zasady:

- oddziały instytucji zagranicznych kraju należącego do Unii Europejskiej mogą dobrowolnie przystąpić do systemu hiszpańskiego,

Z doświadczeń zagranicznych

- oddziały instytucji zagranicznych kraju nie należącego do UE muszą przystąpić do systemu hiszpańskiego, jeśli ich system macierzysty nie obejmuje gwarancjami depozytów w Hiszpanii lub oferuje gwarancje niższe.

Instytucje, które nie wypełniają prawidłowo swoich zobowiązań finansowych wobec funduszu, mogą być z systemu wykluczone. Decyzję o wykluczeniu podejmuje minister gospodarki na wniosek Banku Hiszpanii.

❖ Zarządzanie systemem

Wszystkie trzy fundusze gwarancyjne uzyskały publiczną osobowość prawną, a ich administracja ma charakter publiczno-prywatny. Każdym z nich kieruje komitet zarządzający, który składa się z ośmiu członków powołanych przez ministra gospodarki. Czterech z nich reprezentuje Bank Hiszpanii, przy czym wśród nich jest osoba pełniąca funkcję prezesa, pozostali zaś są przedstawicielami instytucji członkowskich.

Komitety zarządzające otrzymują od Banku Hiszpanii wszelkie informacje o instytucjach członkowskich, szczególnie o bankach będących w trudnej sytuacji, umożliwiające podejmowanie przez system działań naprawczych.

❖ Finansowanie systemu

System jest finansowany ex ante z opłat rocznych wnoszonych przez instytucje członkowskie. Początkowo roczna składka wynosiła 0,1% gwarantowanych depozytów. Jej wysokość ulegała jednakże okresowym zmianom (wprowadzanym przez ministra gospodarki na wniosek banku centralnego) w zależności od wielkości środków zgromadzonych w funduszu. Maksymalna wysokość składki wyniosła 0,25% gwarantowanych depozytów. Do 1996 roku również Bank Hiszpanii dokonywał rocznej wpłaty równej łącznym wpłatom banków.

W przypadku gdy do dyspozycji danego funduszu pozostawały środki w kwocie nie mniejszej niż 0,1% gwarantowanych depozytów ogółem, banki były zwalniane od opłaty w następnym roku. Obecnie z tego tytułu zwolniono z opłat rocznych kasy oszczędnościowe należące do systemu FGDCA – środki zgromadzone w tym systemie wynoszą 1,16% ogółu depozytów. Instytucje należące do pozostałych systemów, tzn. banki i spółdzielnie kredytowe, nadal wpłacają 0,1% wartości depozytów gwarantowanych.

Wszystkie trzy fundusze mogą także zaciągać pożyczki według rynkowej stopy procentowej.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Od 1980 roku hiszpańskie fundusze gwarancyjne prowadzą dwa rodzaje działalności:

- realizacja wypłat dla deponentów,
- prewencja i pomoc finansowa dla członków systemu.

Bezpieczny Bank

Fundusze wypłacają deponentom środki gwarantowane po zaistnieniu jednej z następujących okoliczności:

- instytucja członkowska została postawiona w stan upadłości,
- instytucja członkowska została wezwana przez sąd do zawieszenia wypłat,
- bank Hiszpanii wydał opinię, że sytuacja finansowa instytucji, która nie może wypłacić depozytów, nie stwarza szans na przywrócenie przez nią wypłat w najbliższej przyszłości.

Generalnie, decyzja o wypłacie środków gwarantowanych – z pominięciem wcześniejszych działań prewencyjnych – podejmowana jest wyjątkowo rzadko i dotyczy małych instytucji. Na ogół stosuje się odpowiednio wczesne działania pomocowe. W każdym przypadku jednak koszt takich działań jest zestawiany z wydatkami, jakie fundusz poniósłby w związku z koniecznością wypłaty gwarantowanych depozytów.

Fundusze gwarancyjne otrzymują z Banku Hiszpanii stosowne dane dotyczące sytuacji finansowej instytucji członkowskich. Mają też prawo do kontroli poprawności tych dokumentów przez własnych audytorów.

Fundusze prowadzą działania pomocowe zgodnie z planem działania ustalonym przez zainteresowaną instytucję i zatwierdzonym przez Bank Hiszpanii. Działania te mogą obejmować:

- pomoc finansową w formie bezpośrednich subwencji, udzielenia gwarancji, pożyczki na dogodnych warunkach, finansowania podporządkowanego, nabycia przez fundusz naruszonych lub nierentownych aktywów figurujących w bilansie wspieranej instytucji,
- restrukturyzację kapitału instytucji przez ułatwienie fuzji lub przejęcia przez inną instytucję finansową, przeniesienia operacji do innej instytucji kredytowej, subskrypcji przez fundusz podniesienia kapitału danej instytucji,
- pomoc w usprawnieniu zarządzania.

Zgodnie z 11 artykułem Dekretu Królewskiego – Ustawy z grudnia 1995 roku, „Fundusz Gwarancji Depozytów w instytucjach bankowych może przeprowadzić subskrypcję podniesienia kapitału, uchwalonego przez instytucje bankowe w ramach planu działania (...) w celu poprawy sytuacji majątkowej, przy założeniu, że nie zostanie ono pokryte przez udziałowców instytucji”. Najdalej w ciągu roku fundusz organizuje ofertę sprzedaży wspomnianych akcji tak, aby mogły w niej uczestniczyć te instytucje kredytowe, których sytuacja ekonomiczna stwarza szansę na przywrócenie wypłacalności i zapewnienie normalnego funkcjonowania instytucji, której udzielana jest pomoc. Oceny ofert kupna akcji dokonują władze funduszu; obejmuje ona sytuację ekonomiczną oferenta, umiejętności i środki organizacyjne, którymi ten dysponuje.

HOLANDIA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Pierwszy system gwarancyjny w Holandii (*Dutch Collective Guarantee Scheme*) powstał w 1978 roku. W 1995 roku na mocy uzgodnień między bankiem centralnym

Z doświadczeń zagranicznych

a organizacjami reprezentującymi sektor bankowy nadano mu nowy kształt zgodnie z zaleceniami dyrektywy Unii Europejskiej 94/19/EEC. W wyniku kolejnej reorganizacji systemu przeprowadzonej w 1998 roku, której celem było dostosowanie systemu do wymogów dyrektywy 97/9/EU, gwarancjami objęto również inwestorów.

❖ **Przynależność do systemu**

System holenderski jest systemem obowiązkowym.

❖ **Zarządzanie systemem**

Administracja systemem zlokalizowana jest w jednym z departamentów banku centralnego.

❖ **Finansowanie systemu**

Banki przekazują środki finansowe do systemu tylko w przypadku ogłoszenia niewypłacalności jednego z nich; jest to więc system finansowany ex post. Istnieje również możliwość zaciągnięcia na potrzeby systemu gwarancyjnego nie oprocentowanej pożyczki w banku centralnym.

Wysokość opłaty wnoszonej przez banki ustalana jest z uwzględnieniem udziału depozytów gwarantowanych w danym banku w depozytach gwarantowanych ogółem, ale nie może przekroczyć wielkości 5% funduszy własnych banku.

❖ **Rodzaje podejmowanych przez system działań**

Uaktywnienie systemu następuje w momencie ogłoszenia przez bank centralny, że dana instytucja kredytowa utraciła zdolność finansową do wypłaty zgromadzonych w niej depozytów.

IRLANDIA

❖ **Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji**

Od roku 1989 depozyty w Irlandii gwarantowane są przez bank centralny, a zajmuje się tym departament nadzoru bankowego. Zasady i warunki działania systemu gwarancyjnego zgodne są z dyrektywą Unii Europejskiej 94/19/EEC.

Od 31 grudnia 1999 roku maksymalny poziom gwarancji wynosi 20.000 euro, przy czym gwarancje obejmują 90% wartości depozytów na jednego deponenta.

❖ **Przynależność do systemu**

Członkostwo w systemie gwarancyjnym jest obowiązkowe. Na koniec grudnia 1998 roku do systemu należało 55 instytucji.

Bezpieczny Bank

❖ Finansowanie systemu

System finansowany jest ex ante przez instytucje doń należące. W wyjątkowych okolicznościach możliwe jest zaciągnięcie pożyczki w banku centralnym.

Każda instytucja kredytowa wnosi składkę w wysokości 0,2% zgromadzonych w niej depozytów ogółem, ale nie mniej niż 20.000 funtów irlandzkich.

W przypadku zmniejszenia się funduszy systemu poniżej przyjętego poziomu minimalnego, bank centralny może nałożyć dodatkowe opłaty. Banki, których kondycja finansowa mogłaby na skutek tych opłat znacznie się pogorszyć, mogą być od nich zwolnione.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

W ramach systemu podejmuje się tylko działania związane z realizacją gwarancji. O ich rozpoczęciu decyduje uznanie danej instytucji za niewypłacalną przez bank centralny lub sąd.

LUKSEMBURG

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Fundusz gwarantowania depozytów w Luksemburgu (*Association pour la Garantie des Depots, Luxembourg – AGDL*) powstał w 1989 roku jako prywatne konsorcjum. Obecny kształt nadała mu ustawa z czerwca 1997 roku, której postanowienia zostały zharmonizowane z wymogami dyrektywy Unii Europejskiej 94/19/EEC.

Od 2000 roku wysokość gwarancji wynosi 20.000 euro.

❖ Przynależność do systemu

Wszystkie instytucje kredytowe działające w Luksemburgu są zobligowane do uczestnictwa w systemie. Filie banków z krajów nie-unijnych muszą również należeć do systemu, jeśli Instytut Monetarny w Luksemburgu nie zadecyduje inaczej.

❖ Zarządzanie systemem

Administracja systemem ma charakter prywatny. Funduszem gwarancyjnym kieruje komitet wykonawczy liczący od 11 do 15 członków wybranych przez zgromadzenie przedstawicieli wszystkich instytucji członkowskich. Kadencja członka komitetu nie może trwać dłużej niż 2 lata.

❖ Finansowanie systemu

Członków systemu gwarancyjnego nie obowiązują okresowe płatności. Opłaty wnoszone są tylko w przypadku niewypłacalności któregoś z członków (system ex post). Wtedy opłata każdego z banków zależy od relacji zgromadzonych w nim depozytów gwarantowanych do depozytów gwarantowanych ogółem w całym systemie

Z doświadczeń zagranicznych

z końca roku poprzedniego. Wysokość opłaty nie może przekroczyć 5% kapitału akcyjnego banku.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Jedyną ustawowo przewidzianą formą działania ADGL jest zaspokajanie roszczeń deponentów banku, który upadł. Natomiast obliczaniem wielkości gwarantowanych depozytów oraz udziałów poszczególnych banków na wypadek upadłości jednego z nich zajmuje się Instytut Monetarny.

NIEMCY

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

- Niemiecki system gwarantowania depozytów składa się z dwóch podsystemów²⁾:
- prywatnego dobrowolnego, który został utworzony w 1966 roku przez banki prywatne zrzeszone w Związku Banków Niemieckich (*Bundesverband deutscher Banken – BDB*),
 - oficjalnego obowiązkowego, który rozpoczął swoją działalność 1 sierpnia 1998 roku w efekcie procesów dostosowawczych do wymogów dyrektywy Unii Europejskiej 94/19/EEC.

W systemie oficjalnym depozyty są gwarantowane w 90% do wysokości 20.000 euro. System dobrowolny oferuje znacznie wyższe gwarancje – do wysokości 30% funduszy własnych danego banku.

❖ Przynależność do systemu

System oficjalny zapoczątkowany w 1998 roku jest systemem obowiązkowym dla wszystkich prywatnych i publicznych instytucji kredytowych oraz pozostałych instytucji finansowych działających w Niemczech. W sytuacjach szczególnych, gdy dany bank nie wypełnia swoich zobowiązań względem systemu gwarancyjnego, może nastąpić wykluczenie go z systemu. Zobowiązania banku, powstałe do momentu wykluczenia, przejmuje na siebie system gwarancyjny.

Członkowie systemu obowiązkowego mogą – w celu podwyższenia gwarancji – równocześnie należeć do systemu prywatnego, który jest systemem dobrowolnym. Nie każdy jednak bank może automatycznie stać się członkiem systemu prywatnego. Zostały bowiem określone ściśle kryteria, które potencjalni członkowie muszą spełnić:

- poziom funduszy własnych zgodny z wymaganiami władz nadzorczych,
- odpowiednie umiejętności i doświadczenie zarządu,
- odpowiedni poziom zysków i płynności,
- przestrzeganie wszystkich wymogów zawartych w prawie bankowym i przepisach wykonawczych,
- ocena ratingowa wydawana przez Związek Rewizyjny Banków Niemieckich (*Pruefungsverband deutscher Banken – PDB*) na poziomie A, czyli najwyższym,

Bezpieczny Bank

- spełnienie wszystkich kryteriów członkostwa w Związku Banków Niemieckich,
- brak podstaw do podejrzeń, że powiązania zarządu z dużymi akcjonariuszami wpłyną na nierzetelność prowadzonej działalności.

Oceną banków starających się o członkostwo w systemie dobrowolnym, jak i w czasie jego trwania, zajmuje się Związek Rewizyjny Banków Niemieckich. Dokonuje on też inspekcji w bankach należących do systemu, co umożliwia szybkie wykrywanie wszelkich niedociągnięć w działalności danego banku i podejmowanie działań zapobiegających niewypłacalności.

Związek Rewizyjny Banków Niemieckich na podstawie oceny bezpieczeństwa banku wystawia też rating z następującą skalą: A (najlepszy), B, C-1, C-2, C-3 (najgorszy). Do systemu przyjmowane są tylko banki z najwyższą oceną ratingową. Pogorszenie ratingu w czasie przynależności do systemu skutkuje podwyższeniem składek na system.

Członkostwo w systemie dobrowolnym może wygasnąć, gdy bank przestanie być członkiem Związku Banków Niemieckich lub Związku Rewizyjnego Banków Niemieckich. Bank może też zostać wykluczony, ponieważ przestał spełniać kryteria przystąpienia do systemu (poza ratingiem) lub w sposób istotny nie wypełnia swoich zobowiązań wobec systemu gwarancyjnego.

❖ Zarządzanie systemem

Oba niemieckie podsystemy mają prywatną administrację. Od 1998 roku systemem dobrowolnym zarządza powołana w tym celu przez banki prywatna spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Zgodnie z ustawą z sierpnia 1998 roku, w systemie obligatoryjnym powinny być utworzone trzy fundusze gwarancyjne: dla banków prywatnych, banków publicznych i innych (kasy oszczędnościowe i banki spółdzielcze będące członkami własnych, solidarnościowych systemów gwarancyjnych nie muszą przystępować do innego, jeśli ich własny nadal zapewnia płynność i wypłacalność). Ustawa przewiduje administrowanie tymi funduszami przez bank *Kreditanstalt fuer Wiederaufbau (KfW)*, który z tego tytułu otrzymuje wynagrodzenie. Federalne Ministerstwo Finansów ma jednak ustawowe uprawnienia do podjęcia decyzji o przeniesieniu administrowania funduszami do spółki prywatnej. W wyniku takich decyzji obecnie tylko fundusz instytucji pośrednictwa finansowego administrowany jest przez KfW, pozostałymi – tj. funduszem banków prywatnych oraz funduszem banków publicznych – zarządza spółka prywatna.

Szczegółowe zasady ustalania i odprowadzania składek na system obligatoryjny ustala Federalne Ministerstwo Finansów.

❖ Finansowanie systemu

Niemiecki system gwarancyjny finansują sami członkowie, którzy wnoszą ex ante opłaty.

Z doświadczeń zagranicznych

W systemie dobrowolnym wysokość i podstawę naliczania opłat określają władze Związku Banków Niemieckich. Banki zobowiązane są wpłacać corocznie do 30 czerwca opłatę roczną równą 0,03% ich zobowiązań wobec podmiotów niebankowych według stanu na koniec poprzedniego roku. Opłata ta może być podwyższona maksymalnie do wysokości 0,06%. Można ją również obniżyć, gdy fundusz gwarancyjny osiągnie zadowalający poziom.

Od 1997 roku wprowadzono system składek uzależnionych od ryzyka. Zgodnie z nim stawkę 0,03% stosuje się tylko w odniesieniu do banków z ratingiem A. Pozostałe banki wnoszą wyższe opłaty.

Od nowych członków systemu pobiera się również opłatę członkowską w wysokości:

- 0,09% podstawy naliczania składek, ale nie mniej niż 25.000 DEM, jeżeli prowadzą działalność od trzech lat,
- 0,12% funduszy własnych, ale nie mniej niż 25.000 DEM, jeżeli działają krócej.

Wraz z pojawieniem się w 1998 roku systemu obligatoryjnego banki uzyskały zapewnienie, że nie zwiększą się z tego tytułu ich dotychczasowe obciążenia. Zmiana polegała natomiast na obowiązku płacenia składek do dwóch funduszy: dobrowolnego i obowiązkowego.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Niemieckie fundusze gwarancyjne mają prawo – za zgodą Federalnego Urzędu Nadzoru Bankowego – przeprowadzać w bankach członkowskich inspekcje. Pozwala to na wczesne wykrywanie zagrożeń dla bezpieczeństwa depozytów i na podjęcie odpowiednio szybkich działań naprawczych.

Bank znajdujący się w sytuacji chwilowego osłabienia płynności może uzyskać pomoc finansową. Instytucją, której w systemie niemieckim powierzono zadanie finansowego wspierania banków będących w trudnej sytuacji, jest Li-Ko Bank (*Liquiditäts und Konsortialbank GmbH*). Li-Ko Bank powstał w 1974 roku z inicjatywy banków oraz przy wsparciu Bundesbanku (Bundesbank ma 30% udziałów w kapitale akcyjnym Li-Ko Banku, banki prywatne – 31,5%, publiczne instytucje kredytowe – 26,5%, banki spółdzielcze – 11%, pozostały kapitał akcyjny jest własnością wyspecjalizowanych instytucji). Przewidzianą formą pomocy są pożyczki, ale dotychczas nie było potrzeby udzielenia pożyczki przez Li-Ko Bank.

PORTUGALIA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Portugalski Fundusz Gwarantowania Depozytów (*Fundo de Garantia de Depósitos*) powstał w 1992 roku. W 1995 roku dokonano w nim zmian zgodnie z wymogami dyrektywy UE 94/19/EEC.

System oferuje 100-procentowe gwarancje dla uprawnionych deponentów do wysokości 25.000 euro.

Bezpieczny Bank

❖ Przynależność do systemu

Do systemu są zobowiązane należeć wszystkie instytucje kredytowe mające swą centralę w Portugalii, z wyjątkiem banków udzielających kredytów rolnych. Banki te objęte są odrębnym, niezależnym podsystemem (*Integrated Mutual Agricultural Credit Scheme*).

❖ Zarządzanie systemem

Fundusz gwarancyjny jest instytucją publiczną, którą kieruje zarząd złożony z trzech członków – jeden nominowany jest przez prezesa banku centralnego, dwóch przez ministra finansów.

❖ Finansowanie systemu

System jest finansowany ex ante, a instytucje doń należące uiszczają trzy rodzaje opłat:

- a) wstępną – wnoszoną przez nowych członków systemu,
- b) roczną,
- c) specjalną.

Opłata wstępna na wniosek funduszu gwarancyjnego została ustalona przez Bank Portugalii na stałym poziomie 10 mln escudo. Nowi członkowie systemu gwarancyjnego mają obowiązek wniesienia jej w ciągu 30 dni od chwili zarejestrowania ich działalności. Opłata wstępna nie obowiązuje instytucji kredytowych, które powstały w wyniku fuzji, podziału lub przekształceń instytucji już istniejących.

Opłatę okresową wylicza się na podstawie wielkości średniej z miesięcznych dodatnich sald depozytów z roku poprzedniego. Wartość stosowanego w tym celu wskaźnika przeliczeniowego jest zróżnicowana w zależności od wielkości współczynnika wypłacalności i wynosi:

Współczynnik wypłacalności (R)	Wskaźnik przeliczeniowy
$R < 8$	1,2%
$8 \leq R < 10$	1,1%
$10 \leq R < 12$	1,0%
$12 \leq R < 14$	0,9%
$R \geq 14$	0,8%

Ustawa o systemie gwarancyjnym przewiduje możliwość wydania przez Bank Portugalii, po konsultacji z funduszem gwarancyjnym, zgody na zastąpienie części opłaty okresowej danego banku (maksymalnie 75%) nieodwołalnym zobowiązaniem do jej zapłaty, zabezpieczonym obligacjami.

Z doświadczeń zagranicznych

Opłatę specjalną wprowadza się wtedy, gdy fundusz nie dysponuje środkami wystarczającymi do wypełnienia jego ustawowych funkcji. W porozumieniu z funduszem gwarancyjnym minister finansów ustala jej wysokość, wielkość rat, czas jej uiszczenia itp. Całkowita wielkość tej opłaty nie może przekroczyć wielkości opłaty rocznej.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Działalność systemu portugalskiego ogranicza się do realizacji wypłat gwarantowanych depozytów po stwierdzeniu niewypłacalności instytucji członkowskiej. Deponenti mogą odbierać gwarantowane środki bezpośrednio w funduszu lub w upoważnionej przez władze funduszu instytucji trzeciej.

SZWECJA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Formalny system gwarantowania depozytów powstał w Szwecji dopiero w następstwie kryzysu bankowego z połowy lat 90. Przedtem istniał krótko (od 1992 roku) tymczasowy system gwarancyjny finansowany ze środków publicznych. Od 1 stycznia 1996 roku zastąpiono go formalnym systemem utworzonym zgodnie z regulacjami dyrektywy 94/19/EEC, finansowanym przez instytucje członkowskie, ale z publiczną administracją.

Kwota gwarancji w systemie szwedzkim wynosi 250.000 koron (ok. 28.900 euro).

❖ Przynależność do systemu

Zgodnie z ustawą, depozyty we wszystkich bankach szwedzkich działających w Szwecji i ich filiach w krajach Unii Europejskiej zabezpieczone są gwarancjami.

Ustawa przewiduje możliwość wykluczenia instytucji członkowskiej z systemu, jeśli nie wypełnia ona obowiązków dostarczania funduszowi informacji niezbędnych do wyliczenia opłaty rocznej i prowadzenia przez fundusz jego działalności statutowej. Wykluczony z systemu bank ma obowiązek natychmiastowego powiadomienia o tym swoich deponentów.

❖ Zarządzanie systemem

Systemem szwedzkim administruje Zarząd Gwarantowania Depozytów (*The Deposit Guarantee Board*), który ma status instytucji publicznej. Zarząd składa się z przedstawicieli ze swej działalności przed ministrem finansów.

❖ Finansowanie systemu

Formą finansowania systemu są coroczne opłaty wnoszone przez banki członkowskie na zasadzie *ex ante*. Wysokość opłat waha się od 0,4% do 0,6% depozytów

Bezpieczny Bank

gwarantowanych i zależy od współczynnika wypłacalności danej instytucji. Im wyższy współczynnik, tym niższa opłata.

Planuje się, że po zgromadzeniu przez fundusz środków w kwocie przekraczającej 2,5% depozytów gwarantowanych ogółem opłata roczna zostanie obniżona do poziomu 0,1%.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Fundusz prowadzi działalność gwarancyjną w sposób wynikający z wymogów dyrektywy 94/19/EEC.

WIELKA BRYTANIA

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

Brytyjski Fundusz Ochrony Depozytów powstał w 1979 roku. W 1995 roku wprowadzono poprawkę do ustawy, zgodnie z którą nastąpiła harmonizacja prawa brytyjskiego z wymogami dyrektywy 94/19/EEC.

Maksymalny poziom gwarancji wyznaczony jest przez większą z kwot: 18.000 funtów lub ekwiwalent 20.000 euro wyrażony w funtach. Depozyty gwarantowane są w 90% do wyznaczonego limitu.

❖ Przynależność do systemu

Członkostwo w systemie jest obowiązkowe dla wszystkich brytyjskich banków działających zgodnie z prawem bankowym z 1987 roku oraz ich filii założonych na terenie Europejskiego Regionu Gospodarczego (*European Economic Area*)³⁾. Banki z krajów pozaunijnych działające w Wielkiej Brytanii mają obowiązek należeć do systemu brytyjskiego, jeśli jego władze uznają, że rodzimy system tych banków daje deponentom gwarancje o mniejszym zakresie i poziomie.

Instytucje sektora państwowego, takie jak Państwowe Kasy Oszczędnościowe czy Państwowy Bank Żyrowy, pozostają poza systemem. Depozyty w nich zgromadzone gwarantuje bezpośrednio skarb państwa. Z ogólnego systemu gwarancyjnego zostały również wyłączone towarzystwa budowlane, które należą do systemu gwarancyjnego kierowanego przez Stowarzyszenie Towarzystw Budowlanych.

❖ Zarządzanie systemem

Administracja systemem ma charakter publiczny. Kieruje nim Zarząd Ochrony Depozytów, w którego skład wchodzi z urzędu: przewodniczący *Financial Services Authority (FSA)*, zastępca gubernatora Banku Anglii, odpowiedzialny za stabilność finansową, oraz dyrektor FSA, odpowiedzialny za nadzór finansowy. Pozostałych członków Zarządu wybiera bezpośrednio przewodniczący.

Z doświadczeń zagranicznych

❖ Finansowanie systemu

System jest finansowany przez instytucje członkowskie w następujący sposób:

- instytucje, które uzyskały autoryzację FSA, przystępując do systemu wnoszą wkład początkowy – jego minimalna wysokość wynosi 10.000 funtów, ale nie może przekroczyć 300.000 funtów;
- członkowie systemu uiszczają dodatkowe opłaty, gdy:
 - pod koniec danego roku wielkość funduszu w systemie spadła poniżej poziomu bezpiecznego tj. 5–6 mln funtów; dodatkowe opłaty mają umożliwić przywrócenie tego poziomu,
 - zarząd – za zgodą parlamentu – uzna za konieczne podniesienie poziomu funduszu bezpiecznego powyżej 6 mln funtów. Zarząd Ochrony Depozytów ma prawo w każdej chwili wezwać członków systemu do uiszczenia tej opłaty;
- członkowie systemu wnoszą opłaty specjalne, gdy wypłaty dokonane z systemu wyczerpią posiadane przezeń środki przed końcem roku finansowego.

Dla wszystkich opłat określono łączny limit: nie mogą one przekroczyć 0,3% wartości depozytów gwarantowanych w danym banku. Wysokość opłat nie została powiązana z ryzykiem prowadzonej przez bank działalności.

Zarząd Ochrony Depozytów zgodnie z prawem może również zaciągać pożyczki do wysokości 10 mln funtów, a po konsultacji z ministerstwem skarbu – powyżej tego poziomu.

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Zarząd Ochrony Depozytów rozpoczyna działalność gwarancyjną po ogłoszeniu przez sąd decyzji o postawieniu banku w stan likwidacji lub na wniosek FSA, że z powodu sytuacji finansowej dana instytucja nie jest w stanie wypłacić ulokowanych w niej gwarantowanych depozytów.

WŁOCHY

❖ Powstanie systemu gwarancyjnego i wysokość gwarancji

We Włoszech działają dwa oddzielne podsystemy kierowane przez dwie odrębne instytucje: Międzybankowy Fundusz Ochrony Depozytów (*Fondo Interbancario di Tutela dei Depositi – FITD*) oraz Fundusz Ochrony Depozytów w Kasach Oszczędnościowo-Pożyczkowych (*Fondo di Garanzia dei Depositanti di Credito Cooperativo – FGDC*).

Wysokość gwarancji wynosi 200 mln lirów (ok. 103.291 euro).

❖ Przynależność do systemu

FITD powstał w 1987 roku jako dobrowolne konsorcjum banków. W 1996 roku dokonano w nim zmian z uwzględnieniem wymagań dyrektywy 94/19/EEC. Przynależność do systemu jest obligatoryjna, ale w przypadku niewywiązywania się danego

Bezpieczny Bank

banku ze statutowych obowiązków (m.in. osiąganie wskaźników finansowych poniżej wymaganego poziomu) przewidziano możliwość wykluczenia go z systemu.

Międzybankowy Fundusz Ochrony Depozytów gwarantuje depozyty we wszystkich włoskich bankach z wyjątkiem kas oszczędnościowo-pożyczkowych oraz w bankach z krajów nie-unijnych działających we Włoszech, jeśli ich rodzimy system nie jest ekwiwalentny w stosunku do systemu włoskiego. Do systemu mogą też przystąpić banki z krajów Unii w celu uzyskania dodatkowych gwarancji w stosunku do systemu macierzystego.

Drugi podsystem, kierowany przez FGDC, powołano do zabezpieczania depozytów we włoskich kasach oszczędnościowo-pożyczkowych oraz ich zagranicznych filiach. Członkami tego podsystemu muszą również zostać kasy oszczędnościowo-pożyczkowe z krajów nie-unijnych, jeśli w opinii Banku Włoch ich macierzysty system nie jest ekwiwalentny w stosunku do włoskiego.

Wartość depozytów gwarantowanych przez FITD znacznie przewyższa wartość depozytów zabezpieczanych przez FGDC, stąd na ogół analizy włoskiego systemu gwarancyjnego ograniczają się tylko do podsystemu dla banków komercyjnych, czyli FITD.

❖ Zarządzanie systemem

Włoski fundusz ma status prywatnego konsorcjum bankowego. Zarządzają nim przedstawiciele banków członkowskich, ale do podjęcia działań interwencyjnych wymagana jest zgoda Banku Włoch. W zarządzie FITD zasiada od 16 do 22 reprezentantów banków należących do systemu. W posiedzeniach zarządu uczestniczą też członkowie 5-osobowej Rady Audytorów, wybieranej raz na trzy lata przez Zgromadzenie Generalne, oraz przedstawiciel Banku Włoch.

❖ Finansowanie systemu

System finansowany jest ex post, tzn. banki zobowiązane są dostarczyć funduszowi środki dopiero w przypadku interwencji. Wielkość środków finansowych, którymi fundusz może dysponować, określa Zgromadzenie Generalne; wynosi ona od 0,4% do 0,8% ogółu depozytów według stanu z dnia 30 czerwca roku poprzedniego. Jeżeli na skutek podjętej interwencji wielkość tej kwoty spadnie poniżej wymaganego minimum 0,4% ogółu depozytów, banki są zobowiązane do uzupełnienia brakujących środków w ciągu czterech lat.

Dodatkowym źródłem finansowania systemu są coroczne opłaty wnoszone przez banki w celu pokrycia wydatków operacyjnych funduszu oraz jednorazowa wpłata banku przystępującego do systemu. Wysokość wszystkich wymienionych opłat uiszczanych przez banki ustala się na podstawie relacji wielkości ich gwarantowanych depozytów do depozytów gwarantowanych ogółem, z uwzględnieniem wielkości banku i stopnia ryzyka, którym obarczona jest jego działalność. Preferencje przewidziane są dla banków większych i o lepszej kondycji finansowej.

Z doświadczeń zagranicznych

❖ Rodzaje podejmowanych przez system działań

Fundusz FITD podejmuje działania interwencyjne w przypadku:

- przymusowej administracyjnej likwidacji banku,
- powołania w banku zarządu komisarycznego,
- gdy w stosunku do włoskiej filii banku pochodzącego z kraju unijnego została już wszczęta – przez macierzysty system gwarancyjny – procedura interwencyjna.

Interwencje te są trojakiemu rodzaju:

- wypłacanie gwarantowanych depozytów i likwidacja banku,
- doprowadzenie do przejęcia (w części lub całości) aktywów i pasywów banku będącego w kłopotach finansowych przez inny bank,
- sanacja zagrożonego banku – pomoc udzielana jest w postaci kredytów, gwarancji, nabycia udziałów lub przy użyciu innych technik finansowych.

Wybór właściwej formy interwencji opiera się na rachunku ekonomicznym, aby podjęte działania w jak najmniejszym stopniu obciążały członków systemu. Interwencje podejmowane są za zgodą Banku Włoch. Finansowanie działalności interwencyjnej odbywa się z tego samego źródła, co wypłaty gwarantowanych depozytów.

Podsumowanie

Dyrektywa unijna – stawiając przed systemami gwarancyjnymi w krajach członkowskich określone wymogi – nie wprowadziła obowiązku ich pełnego ujednoczenia. Stąd różnice w sposobach administrowania systemami, wysokości i zakresie gwarancji, sposobach zasilania funduszy gwarancyjnych w niezbędne środki i mechanizmach ich funkcjonowania.

Wśród systemów gwarancyjnych krajów unijnych 4 mają **administrację** publiczną (Irlandia, Portugalia, Szwecja, Wielka Brytania), 7 – prywatną (Austria, Grecja – od 2000 roku, Finlandia, Francja, Luksemburg, Niemcy, Włochy), a 4 wspólną, czyli publiczno-prywatną (Belgia, Dania, Hiszpania, Holandia). Administracja systemu gwarancyjnego ma charakter publiczny, gdy we władzach funduszu gwarancyjnego zasiadają tylko przedstawiciele banku centralnego, nadzoru bankowego czy ministerstwa finansów, prywatny – gdy systemem kierują jedynie reprezentanci banków.

Udział władz publicznych w administrowaniu systemami gwarancyjnymi stwarza wiele korzyści w porównaniu z wyłącznie prywatną administracją. Jak wynika z badań Międzynarodowego Funduszu Walutowego, systemy gwarancyjne kierowane przez przedstawicieli władz publicznych mają znacznie łatwiejszy dostęp do pomocy finansowej ze źródeł publicznych. Ułatwiona jest też w tym przypadku wymiana informacji o sektorze bankowym pomiędzy zarządem funduszu gwarancyjnego a bankiem centralnym i nadzorem bankowym⁴. Udział władz w zarządzaniu systemem gwarancyjnym wzmacnia też jego prestiż i wizerunek społeczny.

Kolejne różnice między systemami dotyczą **poziomu i zakresu gwarancji** oferowanych deponentom przez systemy gwarancyjne.

Od 1 stycznia 2000 roku w większości krajów Unii Europejskiej minimalne gwarancje dla depozytów bankowych – zgodnie z dyrektywą – ustalono na poziomie 20.000

Bezpieczny Bank

euro. Do krajów tych należą: Austria, Belgia, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy (w systemie obowiązkowym wprowadzonym 1 sierpnia 1998 roku), Wielka Brytania. Gwarancje powyżej 20.000 euro oferują: Dania (40.045 euro), Finlandia (25.228 euro), Francja (60.980 euro), Niemcy (w systemie dobrowolnym – do 30% funduszy własnych danego banku), Portugalia (25.000 euro), Szwecja (28.900 euro) i Włochy (103.291 euro).

Funkcjonujące obecnie w krajach Unii Europejskiej systemy gwarancyjne różnią się także zakresem przedmiotowym oferowanych gwarancji. I tak na przykład, depozyty instytucji finansowych i towarzystw ubezpieczeniowych są chronione tylko w Irlandii, Niemczech i Szwecji. Wkłady instytucji zbiorowego inwestowania i funduszy emerytalnych zabezpieczone są gwarancjami w Danii, Finlandii, Irlandii, Luksemburgu, Niemczech i Szwecji.

Rozwiązania w kwestii poziomu i zakresu gwarancji przyjęte w Unii łączą w sobie dwa cele: zabezpieczenie interesów tzw. drobnych deponentów i zminimalizowanie zjawiska hazardu moralnego wśród klientów instytucji kredytowych. Ponieważ drobni deponenci, w przeciwieństwie do deponentów instytucjonalnych, nie mają możliwości uzyskania wystarczających informacji do właściwej oceny ryzyka w działalności poszczególnych banków, system gwarancyjny powinien objąć ich szczególną ochroną. Zbyt wysokie gwarancje osłabiają jednak uwagę przy wyborze banku i bezpiecznym lokowaniu własnych funduszy, wywołują zjawisko hazardu moralnego, a koszty nieostrożnych decyzji deponentów upadłego banku przenoszone są na pozostałych uczestników systemu gwarancyjnego.

Z ustaleń Międzynarodowego Funduszu Walutowego wynika, że wzmocnieniu dyscypliny rynkowej i uniknięciu hazardu moralnego sprzyja przyjęcie kwoty gwarantowanej na poziomie jedno- lub dwukrotności PKB per capita w danym kraju. W większości krajów unijnych proporcje te zostały utrzymane. I tak, w 1998 roku relacja limitu gwarancji do PKB na głowę nie przekroczyła 2 w Austrii, Belgii, Danii, Finlandii, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Portugalii, Szwecji, Wielkiej Brytanii. Wyższe wskaźniki uzyskały: Francja (2,6) i Włochy (6,1)⁵.

Dodatkowym sposobem dyscyplinowania deponentów jest – stosowane w niektórych systemach – przeniesienie na nich części ryzyka upadłości banku. Przykładem jest system Wielkiej Brytanii, w którym depozyty są gwarantowane w 90% do wysokości przyjętego limitu, czy obligatoryjny system niemiecki.

We wszystkich systemach gwarancyjnych **finansowanie** kosztów ich funkcjonowania odbywa się ze środków uzyskanych od instytucji członkowskich. Sposób wyliczania i wnoszenia tych opłat jest zróżnicowany. W każdym przypadku dąży się do zapewnienia takiego sposobu zasilania systemu w środki finansowe, aby jego funkcjonowanie odbywało się bez zakłóceń.

Generalnie, systemy gwarancyjne mogą być finansowane w sposób określany jako *ex ante* lub *ex post*. Systemy *ex post* stanowią mniejszość i w grupie omawianych państw istnieją tylko w Austrii, Holandii, Luksemburgu i we Włoszech. Trudny do jednoznacznej klasyfikacji jest system gwarancyjny Wielkiej Brytanii, ponieważ łączy on w sobie elementy obu metod finansowania.

W metodzie *ex ante* udział poszczególnych banków-członków systemu zazwyczaj ustala się w relacji do wielkości depozytów ogółem lub depozytów gwarantowanych zgromadzonych w danym banku. Na 15 krajów unijnych tylko w 4 wysokość składek

Z doświadczeń zagranicznych

powiązано z poziomem ryzyka działalności poszczególnych członków systemu gwarancyjnego; są to: Finlandia, Portugalia, Szwecja i Włochy.

Wszystkie unijne systemy gwarancyjne posiadają dostęp do dodatkowego źródła finansowania. W niektórych przypadkach są to finanse publiczne, w tym i państwa, udostępniane w postaci pożyczek przez rząd lub bank centralny (Dania, Finlandia, Grecja, Hiszpania, Holandia, Szwecja), w innych są to pożyczki zaciągane na prywatnych rynkach kapitałowych (Austria, Grecja, Portugalia).

Dostęp do wymienionych źródeł finansowania zwiększa elastyczność i skuteczność działania systemów gwarancyjnych. Dla uniknięcia hazardu moralnego i utrzymania dyscypliny rynkowej tak deponentów, jak i banków ważne jest jednak, aby nie wytworzyła się iluzja nieograniczonego finansowania systemu gwarancyjnego. Z tego powodu stosuje się pewne formy kontroli: limity dla wielkości pożyczek zaciąganych przez fundusz gwarancyjny i uzależnienie ich przyznania od decyzji rządu lub banku centralnego⁶⁾.

Oprócz tradycyjnych działań polegających na wypłacie depozytów klientom banku, który upadł, w niektórych systemach krajów unijnych przewidziane są **działania interwencyjne**, zapobiegające ewentualnym upadłościom i stabilizujące sektor bankowy. Należą do nich:

- a) inicjowanie i ułatwianie procesu przejmowania instytucji będącej w kłopotach przez instytucję silniejszą (Dania – od 1994 roku, Hiszpania),
- b) bezpośrednia pomoc finansowa dla banków w trudnej sytuacji w postaci pożyczki na dogodnych warunkach, pożyczki podporządkowanej, gwarancji, nabycia akcji i przy wykorzystaniu innych technik finansowych, gdy istnieją uzasadnione przesłanki pozwalające sądzić, że pomoc taka uzdrowi sytuację danego banku (Austria, Hiszpania, Włochy).

Gdy dochodzi jednak do upadłości banku, zadaniem funduszu gwarancyjnego jest szybka realizacja roszczeń deponentów z tytułu ulokowanych w tym banku depozytów. Zgodnie z zapisem dyrektywy 94/19/EEC, fundusz gwarancyjny podejmuje odpowiednie czynności, aby deponenti otrzymali należne im środki najdalej w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym odpowiednio upoważnione władze stwierdziły, że instytucja kredytowa nie jest w stanie wypełnić swoich zobowiązań wobec deponentów. W szczególnych przypadkach istnieje możliwość przedłużenia tego terminu, nie więcej jednak niż dwukrotnie, przy czym za każdym razem termin ten nie może przekroczyć trzech miesięcy.

Systemy bankowe w krajach unijnych generalnie uznawane są za stabilne i bezpieczne. W kilku z nich sytuacja w sektorze bankowym była na tyle dobra, że nie pojawiła się potrzeba uaktywnienia obowiązkowego systemu gwarancyjnego. Przykładem jest Belgia, Irlandia, Holandia czy Niemcy⁷⁾. W pozostałych, w wyniku poważnych problemów czy kryzysów⁸⁾, jakie okresowo dotykały sektor bankowy, instytucje gwarancyjne aktywnie współuczestniczyły w stabilizowaniu sytuacji. Pod względem liczby przeprowadzonych interwencji największe doświadczenie ma system hiszpański. W latach 1978-1985 Gwarancyjny Fundusz Depozytów w Instytucjach Bankowych (FGDEB) podjął działania w przypadku 54 banków, a w latach 1991-1993 w odniesieniu do trzech kolejnych banków, m.in. znanego Banco Espanol de Credito (BANESTO)⁹⁾. Włoski fundusz gwarancyjny w latach 1988-1997 interweniował sze-

Bezpieczny Bank

Tabela 1. Systemy gwarancyjne w krajach Unii Europejskiej

Kraj	Data powstania systemu / ostatniej nowelizacji ustawy	Możliwość wykluczenia z systemu	Maksymalna wysokość gwarancji (w euro) na 1 deponenta	Administracja	Finansowanie	Składki wazone ryzykiem
1. Austria	1979/1996		20.000	Prywatna	Ex post	
2. Belgia	1974/1999		20.000	Publiczna/ prywatna	Ex ante	
3. Dania	1987/1999		40.045	Publiczna/ prywatna	Ex ante	
4. Finlandia	1970/1995		25.228	Prywatna	Ex ante	Tak
5. Francja	1980/1999	Tak	60.980	Prywatna	Ex ante	
6. Grecja	1995		20.000	Prywatna*	Ex ante	
7. Hiszpania	1977/1996	Tak	20.000	Publiczna/ prywatna	Ex ante	
8. Holandia	1978/1998		20.000	Publiczna	Ex post	
9. Irlandia	1989/1995		20.000	Prywatna	Ex ante	
10. Luksemburg	1989/1997		20.000	Prywatna	Ex post	
11. Niemcy	1966/1976** 1998	Tak	20.000*** do 30% funduszy własnych banku	Prywatna Prywatna	Ex ante Ex ante	
12. Portugalia	1992/1995		25.000	Publiczna	Ex ante	Tak
13. Szwecja	1992/1996	Tak	28.900	Publiczna	Ex ante	Tak
14. Wielka Brytania	1979/1995	Tak	20.000 lub ekwiwalent 18.000 funtów	Publiczna	Ex ante/ ex post	
15. Włochy	1987/1997		103.291	Prywatna	Ex post	Tak
		Tak – 5 Nie – 10		Prywatna – 7 Publiczna – 4 Publ./ pryw. – 4	Ex ante – 10 Ex post – 4 Ex ante/ ex post – 1	Tak – 4 Nie – 11

Źródło: F. Pistelli, *International Deposit Insurance Systems*, Rzym 1999; opracowanie własne.

* Od 2000 roku administracja funduszu została przekazana w całości Związkowi Banków Greckich.

** Jest to jedyny system dobrowolny w Europie, pozostałe są systemami obowiązkowymi.

Z doświadczeń zagranicznych

ściokrotnie, w tym tylko raz dokonał wypłat dla deponentów upadłego banku. Do grupy krajów, w których interwencje miały charakter sporadyczny, należą m.in.: Austria¹⁰⁾ – dwa przypadki działania funduszu, Grecja¹¹⁾ – jeden czy Luksemburg¹²⁾, w którym fundusz wypłacił gwarancje dla deponentów tylko jednego banku.

Przypisy

- ¹⁾ Na podstawie F. Pistelli, *International Deposit Insurance Systems*, Rzym 1999.
- ²⁾ M. Iwanicz-Drozdowska, *Niemiecki system gwarantowania depozytów*, „Bezpieczny Bank”, 2000, nr 1(8).
- ³⁾ Oprócz krajów Unii Europejskiej tworzą go Islandia i Liechtenstein.
- ⁴⁾ G.G.H. Garcia, *Deposit Insurance: A Survey of Actual and Best Practices*, IMF Working Paper WP/99/54, s. 14.
- ⁵⁾ Tamże, tabela 5, s. 40.
- ⁶⁾ F. Pistelli, *International Deposit...*, op. cit., s. 6.
- ⁷⁾ Deposit-Guarantee Schemes of Commercial Banks in EEA and EFTA Countries, The United States of America, Japan and Canada, Banking Federation of European Union, Bruksela 1997, tabela VII, s. 23.
- ⁸⁾ Według C.-J. Lindgren, G. Garcia (Bank Soundness and Macroeconomic Policy, IMF, 1998, s. 21–35) kryzys dotknął Finlandię (1991–1994), Hiszpanię (1977–1985) i Szwecję (1990–1993). Poważne problemy, oznaczające pogorszenie sytuacji w znacznej części sektora bankowego, wystąpiły we Francji (1991–1995) i we Włoszech (1990–1995).
- ⁹⁾ Deposit-Guarantee Schemes of..., tabela VII, s. 23.
- ¹⁰⁾ Tamże, s. 24.
- ¹¹⁾ F. Pistelli, *International Deposit Insurance Systems...*, op.cit., s. 51.
- ¹²⁾ Tamże, s. 67.